

Jón Ólafsson - Skilnaður Íslands og Danmerkur (1911)

Útgáfa 1.0 af rafræna skjalinu

Þetta PDF skjal er hluti afraksturs skönnunar á prentuðu eintaki af téðu riti. Markmið þessarar útgáfu er að veita almenningi færi á að eignast sitt eigið rafrænt eintak af því án endurgjalds.

Skjalið er upprunalega birt á vefnum <https://urlausnir.is>. Þar má finna rafrænar útgáfur hinna bindanna og verða nýrri útgáfur af skjölunum í boði þar.

Takmörkun ábyrgðar

Höfundur skjals þessa afsalar sér allri ábyrgð, að því marki sem lög heimila, vegna beinnar og/eða óbeinnar notkunar skjalsins sjálfs eða afurða sem af því leiðir. Þó að stefnt hafi verið að því markmiði að skjalið endurspegli sem best innihald upprunalegu bindanna er hvorki hægt að tryggja né ábyrgjast að það hafi tekist. Framangreint á einnig við um efnislegt innihald prentuðu eintakanna sem skönnuð voru.

Höfundaréttur

Höfundur skjals þessa álitur að hvers kyns höfundaréttur á prentaða eintakinu sé útrunninn.

Hvers kyns höfundarréttur sem höfundur skjalsins gæti hafa skapað sér til handa með skönnuninni sjálfri eða öðru framlagi sínu til sköpunar þess, skal vera meðhöndlaður í samræmi við Creative Commons Zero höfundaleyfið (CC0 1.0 Universal eða síðari útgáfa þess).

Ábendingar

Séu ábendingar um mögulegar úrbætur á skjalinu er hægt að koma þeim á framfæri við höfund þess.

Athugasemdir um þessa útgáfu

Skannað var eintak í vörslu Landsbókasafnsins (geymsla 6).

Höfundur skjalsins: Svavar Kjarrval (svavar@kjarrval.is)

320.949
Jón

Lestu sjálfur og ljáðu svo öðrum!

Jón Ólafsson:

Skilnaður

Íslands og Danmerkur.

Reykjavík.

1911.

Verð 5 au. — 20 eint. eða fleiri á 2½ au.
Fæst hjá Miðstjórn Heimastjórnarflokksins.

Prentsm. Gutenberg.

Skilnaður

ríkistengsla

Danmerkur og Íslands.

— —
Tala flutt í „Fram“, félagi Heimastjórnar-
flokksins í Reykjavík 11. Febrúar 1911.

— —
I.

[Inngangur. *Takmark hverrar þjóðar*].

Eigi maður að innibinda í einni stuttri setningu, hvað *er* og á að *vera* takmark hverrar þjóðar, þá verður svarið: **velvegnun þjóðarinnar.**

Auðvitað verður að taka orðið *velvegnun* í sinni fullu merkingu — ekki um efnahaginn *einan*, þó að hann sje auðvitað einn ómissandi liður.

Vér könnumst öll við það, að „maðurinn lifir ekki á einu saman brauði“.

Þegar ég því tala um „velvegnun“, þá á ég við *alla* velvegnun, andlega og líkamlega.

Það má segja, að takmark *einstaklingsins* sé alveg ið sama: *velvegnun*.

En *þjóðin* (eða *ríkið*, þar sem þjóð og ríki falla saman) er sú heild, sem innibindur í sér alla sína einstaklinga.

Takmark ríkis eða þjóðheildar er því: *sem mest velvegnun sem flestra (eða helst allra) einstaklinga*.

Til þess að eitt ríki eða stjórnarheild geti látið einstaklingum sínum vegna vel, eða eftir velmegun þeirra, og sjálfs sín, þá verður það:

1. að efla persónu-frelsi og hegðan-frelsi þeirra;
2. að efla menningu þeirra, þ. e. andlega og líkamlega mentun og hollustu; efla heilbrigði sálar og líkama;
3. að efla efnahag einstaklinganna;
4. að styðja hagsýnilega hagnýtingu auðsuppsprettna landsins, svo að fólkinu geti fjölgað svo sem atvinnuvegirnir leyfa.

5. Með þessu tvennu síðast talda (aukning efnahags og fjölgun fólksins) eflir ríkið þrótt sinn til að standa sem sjálfstæð heild gagnvart öðrum jafningjum sínum.

II.

[*Mentun vor Íslendinga. — Vér eigum að verða mentaðri þjóð*].

Þetta er þá það takmark, sem vér Íslendingar eigum að stefna að.

Er nokkur sá Íslendingur til, sem ekki vilji þetta?

Vafalaust enginn.

Öll börn vilja verða stór, vilja verða fullorðin fólk.

Vildum vér ekki allir, að vér værum *mentaðri* þjóð en vér erum?

Vafalaust. Því að þótt verið sé oft að telja oss trú um, að vér séum vel mentuð þjóð — meðal inna mentuðustu —, þá er þetta *ekki satt*.

Ef það eitt er mentun, að kunna að lesa og eitthvað að klóra — já, þá erum vér með mentuðustu þjóðum, því að þær þjóðir eru færri, þar sem jafn-

fáir meðlimir þjóðfélagsins og hjá oss kunna ekki að lesa og klóra nafnið sitt.

En þetta er í sjálfu sér *engin mentun*. Það er engin *mentun* í að kunna að kveða að og draga til stafs.

Ekki eiginlega heldur í því að kunna litlu töfluna.

Ekki fremur en það er nokkur heyskapur að eiga orf og ljá og hrífu.

Ekki fremur en það eru nokkur aflabrögð að eiga fleytu, öngul og færi.

Orf, ljár og hrífa eru að eins amboð, áhöld til heyskapar.

Fleyta, öngull og færi eru aðeins tæki til að afla með.

Eins er lestur og skrift. Þau eru ekki mentunin sjálf — að eins *tæki* til mentunar. Alt er undir því komið, að þau sé *notuð*, og notuð *rétt* — oss til gagns.

Því hvað er *mentun*?

Hún er samræmilegur þroski alls manneðlis vors.

Hún er í því fólgin, að eiga *heilbrigða sál í heilbrigðum líkama*.

Vér verðum að kunna að hugsa og álykta rétt, og vér verðum að afla oss þekkingar á manneðlinu sjálfu, eðli sjálfra vor; þekkingar á náttúrunni, svo að vér getum lifað hollu lífi, varist sjúkdómum — varist aldurtila fyrir örlög fram. Hver viðauki við meðalaldur einstaklinganna er aukning á efnahag þjóðarinnar. En vér verðum að afla oss einnig þekkingar á náttúrunni, svo að vér getum gert oss hana undirgefna.

Allar framfarir í atvinnuvegum hvíla á aukinni þekking á náttúrunni og högum hennar. Þær eru árangur af rannsóknum vísindamannanna og tilraunum fræðimannanna.

Því eigum vér að styðja og styrkja vísindin — og listirnar. Alt, sem menntar mannsandann, styður framfarir vorar í öllum greinum.

Það eru ekki *efnafræðingarnir* einir, sem gagna oss, svo mikið sem bú-

naður, vöruverkun og heilsufræðin eiga þeim að þakka.

Það eru líka *skáldin*, sem kenna okkur að *þekkja manneðlið*. Því skulum vér ekki sjá eftir skáldastyrk, sem kemur *vel niður*, þó að of mikið megi af öllu gera í því sem öðru. Vér höfum varla gert of mikið af því *enn*.

Eða þá *heimspekingarnir* og *sagnfræðingarnir*. Hvað er sagan annað en reynsla liðinna tíma? Og heimspekin kennir oss að skilja og þekkja mannsandann og draga lærdóma af sögu liðinna tíma.

Þessir menn styrkja oss því í því, að skilja rétt nútíðina og verða nýtari þegnar í þjóðfélaginu.

Hvað er það sem heldur þjóðinni saman sem þjóð? Sem effir metnað hennar og sjálfstæðistilfinning, styrkir hana og þroskar sem einstakling í félagi þjóðanna?

Það er ástin til áttbaganna, ættjarðarástin. Það eru sameiginlegar minningar, sögulegur arfur, sérkenni

hennar sem þjóðar meðal þjóðanna. Í einu orði: það er *þjóðernið*.

Og hvert er þess skírasta einkenni og styrkasta stoð? Hvað fremur en tungan okkar og þeir fjársjóðir, sem hún varðveitir í bókmentum vorum?

Sé það því nokkurs virði að vera þjóð — sé það hjartans-mál tilfinninganna og lífspróttar-uppspretta, þá virðið ekki alt of lítils starf okkar, sem reynum að varðveita og fága þennan gimstein — tunguna.

Hugsið því aldrei um vísindin, að þau sé fányt, af því að þau verði ekki „látin í askana“.

Jú, víst verða þau „látin í askana“, og meira en það. Án árangurs þeirra yrði ykkur lífið óbærilegt — bæði andlega og líkamlega. Ykkur skortir ekki annað en nægilega *þekkingu*, til að skilja það, að alt, sem er ykkur dýrmætt í andans heimi, og *öll atvinna* hvers einasta ykkar hvílir á árangrinum af starfi vísindamannanna.

Það er enn satt og verður um alla

eilífð satt, sem Jónas Hallgrímsson
kvað:

„Vísindin efla alla dáð
orkuna styrkja, viljan hvessa,
vonina glæða, hugann hressa,
farsældum velfa lýð og láð“.

III.

[*Fram! Fram! Áfram! — Fyrst er að verða
250,000*].

Því segi ég það: allir *vildum* vér
gjarnan verða mentaðri þjóð en vér
erum.

Og mentunin á að gera oss færa
um að verða *efnaðri* þjóð. Og bætt-
ur efnahagur og frekari hagnýting á
auðsuppsprettum landsins á að auka
fólksfjöldann í landinu.

Þetta þrent: *aukning mentunar, efna-
hags og fólksfjölda* — það er *tak-
mark*, sem vér fremst af öllu eigum
nú að stýra að.

Það á sjálfsagt nokkuð langt í land
að ná því — *hvað* langt, getur eng-
inn sagt. Það er undir sjálfum oss

komið, hyggindum vorum, staðfestu og þreki.

Það má spyrja: *hve langt þurfum vér að komast til þess að takmarkinu sé náð?*

Vér getum sett takmarkið fyrst í stað hvar sem oss sýnist. Þegar *því* er náð, setjum vér oss *nýtt* takmark — hærra, og svo ávalt koll af kolli. Hvorki vér né nokkur önnur þjóð getur hugsað sér að komast svo langt, að lengra verði ekki komist:

... mönnunum miðar

annaðhvort aftur á bak

ellegar nokkuð á leið.

Það er lífsins lögmál að sækja einlægt lengra og lengra *áfram*.

Það lögmál sjáum vér hvervetna skráð:

Fram — fram — áfram!

Áfram þeytist hnötturinn, sem við byggjum, og allar stjörnur og öll sólkerfi himingeimsins. Sama lögmáli hlýðir straumurinn í fljótinu eða læknum; sama lögmáli hlýðir blóðið í æðum vorum og þráin í sálum vorum.

„*Afram* skært í leiftrum ljómar
logum skráð um hnatta braut.
Afram lífsins lögmál hljómar
lúðurhvelt í sæld og þraut“.

„Fram“ er oss kært orð.

Það er nafn þessa sigursæla félags.

Ég tek það sem vott þess, að fyrir
oss vaki öllum það markmið, sem ég
hefi nú verið að benda á.

Ég sagði vér gætum *fyrst um sinn*
sett oss markmið, hvar sem vér vild-
um. Eigum vér að segja, að vér
setjum markið fyrst í stað við það,
að ná fólkstölunni 200,000 eða 250,000
í þessu landi?

Þér hrökkvið við; ég sé yður þykir
markið *hátt*.

En **er vort** að setja það lægra?

250,000 eru fjórðungur úr 1 millíón.

25 ár eru fjórðungur aldar — fjórð-
ungur einnar mannsævi eins og hún á
að vera, þegar mennirnir eru farnir að
lifa skynsamlega undir heilsusamlegum
lífsskilyrðum.

25 ára mann köllum vér *fulltíða*.

þá er hann óháður meðráðamanni.

Má þá lágmarkið lægra vera en 250,000 sálir, til þess að þjóð geti komið fram sem *óháður* einstaklingur meðal óháðra ríkja heimsins?

IV.

[*Frjálst og fullvalda sambands-ríki. — Sjálfstætt ríki er ekki sama sem óháð ríki*].

Vér erum þjóð.

Enginn neitar oss um það.

Vér áttum kost á, að verða *sjálfstæð þjóð*, sjálfstætt ríki — en vér þáðum ekki boðið.

Vér vórum haldnir stórmensku-óráði, og *vildum* ekki *þiggja* viðurkenninguna um að vera sjálfstætt ríki. Þjóðfrelsisvindbelgjunum okkar nægði ekkert minna en að fá *þegar í stað* að heita *óháð ríki*.

Ég sagði, að oss hefði verið boðið, ef vér *vildum þiggja*, að verða *sjálfstætt ríki*.

Eg þarf ekki að fara langt út í það hér, því að það hefir svo margoft verið sýnt og sannað hér í þessu félagi,

og eins í blöðum og ritum annarstaðar.

Ég vil að eins leyfa mér að minna á, að eins og nú stendur, höfum vér samkvæmt *stöðulögunum* og *stjórnarskránni* (einnig inni endurskoðuðu, sem báðir flokkar hafa samþykkt á Alþingi 1903) að eins vald yfir 8½ tegund mála. (Yfir dómsvaldinu *ekki*).

Eftir sambandslagafrv. áttum vér þegar í stað að fá fullveldi (fult sjálfsforræði) á öllum málum, utan 8 tegundum mála. En í 5 af þeim 8 máttum vér án samþykkis *Dana* slíta öllu sambandi að 25—37 árum liðnum.

Að þeim tíma liðnum þurftum vér **engin sameiginleg** mál að hafa með Dönum, nema

1. *kouungsmötu* (en upphæð hennar var ákveðin með samningi eitt skifti fyrir öll);

2. *utanríkismál* (og þó átti enginn samningur, er Ísland snerti, að gilda nema með samþykki Íslands-stjórnar og Alþingis). Auk þess hefir stjórnin þegar gefið fordæmi fyrir því, að oss sé

leyft að semja sjálfir við útlönd um mál, er oss varða eina. Og þetta eru Bretar nú farnir að leyfa lýðlendum sínum, sem *ekki* eru þó *að lögum* „ríki“ enn, eins og oss stóð til boða að verða.

3. *Hervarnir á sjó og landi*. Vitnað var þar þó til Stj.skr. 57. gr., sem ákveður, að það sé alíslenzkt mál, hve nær og hvernig vér viljum nokkuð gera til að verja land vort; en hins vegar var í 5. gr. sambandslaga-frv. ákveðið skýrt, að vér Íslendingar skyldum hér eftir sem hingað til vera lausir við alla herskyldu á sjó og landi. — Með öðrum orðum: hermálin urðu „sameiginleg“ á þann eina hátt, að Danmörk tók *ein* á sig *allar skyldurnar*, en *vér* hlutum *öll réttindin*.

Eiginlega mætti segja, að ekki væri nema 2, eða í allra hæsta lagi $2\frac{1}{2}$ mál, sem sameiginleg yrðu þá, ef vér vildum hinum upp segja; því að utanríkismálin voru sannarlega í voru valdi, að því er oss snerti.

Í 4. gr. er svo ákveðið um mál, sem ekki eru sameiginleg, en snerta.

þó bæði löndin, svo sem póstsamband við útlönd, ritsímasamband milli Íslands og Danmerkur, að hvorugt landið geti þar neina skipun á gert án hins samþykkis. Danmörk bindur þar fullveldi sitt engu síður en vér vort. Löndin koma þar bæði fram sem jafnrétthá, fullveðja ríki.

Með breytingum minni hlutans á Alp. 1909, sem vér áttum kost á að fá samþykkt af stjórn og þingi Dana, var nafnið „ríki“ tekið upp um Ísland, og aðrar breytingar gerðar, er taka þóttu af öll tvímæli um orðalag.

Eftir þessu áttum vér kost á að verða *frjálst* og *fullvalda* ríki — svo framarlega sem Danmörk átti að mega nefnast „frjálst og fullvalda“ ríki.

Danmörk og Ísland hefðu orðið tvö „frjáls og fullvalda“ ríki með málambandi í einum þrem málum, og var sambandið í einu þeirra svo vaxið, að það lagði byrðar einar á Danmörk, en engar á oss (hermál).

Í öllum þessum þrem málum takmörkuðu Danir fullveldi sitt frá því

sem nú er (í hverju einu fyrir sig). Fullveldi vort í þeim var viðurkent með því, að vér *fólum* Dönum í *voru umboði* framkvæmd að *nokkru leyti* samkvæmt samningi, og takmörkuðum það þar af *frjáls*um vilja um **sinn**. En vér höfum nú *ekkert* vald yfir *neinu* þeirra; en Danir ótakmarkað fullveldi í þeim öllum.

Eftir frv. hefðu bæði löndin orðið „frjáls og fullvalda“ ríki, með takmörkunum, sem þau *bæði* lögðu á sig með samningi.

En þessu höfnuðum vér, heimskir og fávísir keipakrakkar — því að annað vórum vér ekki þá.

Illu heilli!

Það er sú sárasta óhamingja, sem yfir þetta land hefir komið síðan það reis úr sjó.

Gamli sáttmáli og uppgjöfin á hönd konungsvaldinu var ekkert á móti því.

Engum manni, sem þekkir til mannkynssögunnar, getur dulizt, að þótt aldrei hefðum vér gert gl. sáttmála, þá

hlaut svo að hafa farið síðar, eftir því sem hertæki breyttust, að vér hefðum hlotið að missa sjálfstæði vort og verða hernumið land — Hollendingum eða Bretum að bráð, ef eigi öðrum fyrri.

V.

*[Skilnaður — Erum vér vaxnir honum? — Er hann æskilegur? — Canada. Goldwin Smith. Beaconsfield. — Grafletur yfir þjóð-
erni vort].*

Vér erum þjóð!

Vér áttum kost á að verða sjálfstæð, „frjáls og fullvalda“ þjóð, en þágum það ekki.

Vér vildum verða óháð þjóð, slíta sambandinu við Dani.

Því að „persónusambandið“ er *fullur skilnaður* við Dani.

Konungssamband eitt er ekkert samband milli þjóða.

Sagan hefir sýnt það, og hún hefir sýnt meira: hún hefir sýnt, að konungssamband er *óhugsandi* héðan af nokkurstaðar í heimi.

Dönum dettur *aldrei* í hug að ganga að því.

Fyrri vilja þeir leyfa oss *fullan skilnað*.

En setjum svo, að *skilnaður* að fullu og öllu standi oss til boða. Og ég tel víst, að Danir mundu aldrei óska að hefta oss frá honum með hervaldi, ef hann væri einhuga ósk allrar þjóðar vorrar eða yfirgnæfandi meirihluta hennar.

En er hann þá *æskilegur* oss?

Erum vér menn fyrir honum?

Enginn af „skilnaðarmönnum“ vorum, sem enn hefir látið til sín heyra, hefir álitíð oss færa um að taka skilnaði nú þegar — nema Bjarni frá Vogu.

Dr. Jón Þorkelsson lét jafnvel á sér heyra á þingmálafundi hér fyrir fáum dögum, að það kynni að verða ein 150 ár (hálf önnur öld!) þangað til að til skilnaðar kæmi.

En er það ekki *barnaskapur* að byggja stjórnmalastefnu 1911 á því, hvað verða kunni anno 2061?!!!

Hvað vitum vér um það nú, hvernig

umhorfs kann að verða í heiminum 2061?

Ég sagði áðan, að vér skyldum fyrst um sinn hafa þá einu „pólitík“, að verða mentaðri og efnaðri þjóð og ná íbúatölu 250,000.

Þér segið e. t. v., að þess verði eins langt að bíða.

Ekki ætti það að þurfa að verða.

Þar sem auðsuppsprettur lands eru lítt hagnýttar, eins og hér, en þær hins vegar nægar til að bera geipilega fólksfjölgun — eins og hér —, þá eru þess dæmi, að mannfjöldi hefir *tvöfalðast á 25 árum*.

Eftir því gætum vér eftir 50 ár verið orðnir orðnir 320,000, og á 100 árum 1¹/₄ millión.

Ég segi ekki það *verði*. En ég segi, að það *geti* orðið.

Gæti *auðveldlega* orðið, ef vér hefðum þegið framboðið fullveldi og varið öllu affi voru til að efla atvinnuvegi þessa lands, í stað þess að slíta þeim upp í árangurslausu, vonlausu og vitlausu stjórn málaþrasi.

Canada hafði 1801 240,000 íbúa, en 1901 (100 árum síðar) 5,470,000 íbúa. Þar hefir fólkstalan *miklu meira en tvöfaldast á hverjum 25 árum að meðaltali síðustu 100 árin.*

Og þó hygg ég að fólkstalan hafi vaxið miklu mest síðustu 10 árin (1901—1911).

Ef vér þiggjum það fullveldi, sem oss var boðið (þ. e. a. s., ef þess er enn kostur), þá getum vér lagt járnbraut austur yfir Suðurlands-undirlendið, framkvæmt ína miklu áveitu, sem þar hefir verið ráðgerð. Og þá geta einar tvær sýslur þar, eða hálf-önnur, fætt og borið vel 250,000 íbúa. Auðvitað spryttu þeir ekki upp á svipstundu, en fólkinu hlyti að fjölga þar hraðfara — meðfram við innflutning.

En það er svo hvervetna um heim, hvar sem tvær *fjarlægir* þjóðir eru í sambandi, önnur minni en hin stærri, að þar *hlýtur* minni þjóðin að vaxa, ef atvinnuvegir og náttúruskilyrði leyfa. Ög því meir sem hún vex, því meir

þarfnast hún nýs og betra skipulags á stjórn sinni, og að lokum kemur sá tími, að hún losnar úr sambandinu, eins víst eins og eplið fellur til jarðar, þegar það er fullþroska.

Maður hét *Goldwin Smith*, dáinn árið sem leið. Hann hefur þótt merkastur og frægastur pólitiskur ritgerðahöfundur (*essayist*) á brezka tungu síðustu 50 ár. Hann var fyrst háskólakennari í Oxford í sögu; síðan við Cornell-háskólann í Ithaca, þá er hann var stofnaður; þá við Toronto-háskóla í Canada; en síðustu 10—11 árin lifði hann í New York á eigum sínum. — Hann unni ættjörðu sinni (Bretlandi) hugástum.

Það er nógu gaman að heyra, hvað hann sagði um þetta efni, meðan ég var vestra („Questions of the day“. N. Y. 1893). Hann er að tala um skilnað brezku lýðlendanna við Bretland, sem hann telur óhjákvæmilegan heldur fyrr en síðar úr þessu.

Hann segir svo um skilnaðinn:

„Einhvern tíma rekur að því, því

að engum manni dettur í hug, að Australlía og Canada haldi ávalt áfram að verða háð Bretlandi. Engum dettur í hug að ímynda sér, að amerísku lýðlendum, sem eitt sinn voru, þær sem nú heita Bandaríki Ameríku, hefðu með nokkru móti getað haldið áfram alt fram á þennan dag að vera lýðlendum, þó að aldrei hefði risið neinn ágreiningur milli þeirra og Georgs 3. — Blatchford lávarður sagði: „„Sá tími kemur í lífi allra fjarlægja þjóða, hversu náið sem samband þeirra hefir upphaflega verið, að hvor þeirra um sig verður að halda sína leið, hvort heldur í innanlands-málum eða utanríkis-málum, óhindruð af handleiðslu hinnar. Og hvenær sá tími kemur, það er alt komið undir þroskunar-vexti þjóðarinnar. Sérhver vöxtur í auðlegð smærri þjóðarinnar, í mannfjölda hennar, mentun eða stjórnskipulagi — alt þetta er, í einum skilningi, ný og ný skref, er leiða til skilnaðar. Þegar Canada-fylkin mynduðu

fylkja-samband sitt, þá var það auðvitað stig í skilnaðar-áttina““.

Jafnvel Beaconsfield lávarður sagði í trúnaði við Malmesbury lávarð (*Malmesbury: Memoirs of an Ex-Minister*), að lýðlönd Breta hlytu að skilja við Bretland og verða óháð innan fárra ára, og hann hikaði ekki við að segja, að þangað til væru þær, eins og nú væri komið, mylnusteinn um háls Bretlandi“.

Síðan þetta var ritað, hefir Canada heimtað, og fengið, leyfi til að gera á eigin hönd verzlunar-samninga við útlendar þjóðir, undir nafni utanríkisráðherrans brezka og á hans ábyrgð. Hún hefir einnig stofnað hjá sér hæsta-rétt og þannig losnað að mestu undan dómsvaldi Breta. Hún má nú heita á skilnaðar-þröminni, og þó þykist hún ekki enn við skilnaði fullbúin, og veit þó vel, að ekki mundi Bretland aftra henni, og að henni er engin hættu búin af Bandaríkjunum. Stjórnámálameðmenn þar eru svo hyggðir, að þeir sjá, að Bandaríkjunum er arð-

samara og í alla staði hagkvæmara, að hafa arðvænleg viðskifti við vinarþjóð í nábyli við sig, heldur en að eiga að stjórna nauðugri þjóð, er mundi hata þá, ef þeir grönduðu sjálfsforræði hennar.

Líkt má nú segja um Austrálíu.

Ég heyri nú, að orðnar muni í ár yfir 7 millíónir íbúa í Canada.

Þó þykist hún ekki enn vera vel við skilnaði búin eða fær í þann sjó.

En vér, 80 þúsundirnar, með miklar auðsuppsprettur í sjó og á landi, sem bæði Bretar, Þjóðverjar og Frakkar líta girndaraugum til, — vér tölum um að vér séum færir um að standa á eigin fótum að öllu. Bera allan kostnað við þjóðríkis-stjórn og sendiherra (— vér höfum nú séð lítið mark á, hvað *einn* kostar oss!), og við herbúnað, sem að engu haldi kæmi.

Þeim álögum risum vér aldrei undir. Þær yrðu svo þungar, að fólkið flyði úr landi, alt magn til framfara drægi úr oss; oss fækkaði í stað þess að fjölga, og innan örfárra ára kæmi

Bretinn og slægi verndarhendi sinni yfir oss eins og yfir Búa. *Þeir* gætu notað, og mundu nota, fossana okkar, bújarðirnar, landhelgina. Þá fjölgaði að vísu aftur í landi — af Bretum. En þjóðernið vort væri þá búið að vera. Íslenzku hræðurnar yrðu ósjálfstæður vinnulýður brezkra húsbænda.

Þá mætti setja Íslendingum — þjóðinni íslenzku — þetta grafletur:

»Þeir þektu ekki sinn vitjunartíma, því urðu þeir afmáðir úr þjóðanna tölu«.

Nú eru fáeinir ungir menn að blása upp Danahatur, sem hér var alveg út dautt. Brýna fyrir oss illa meðferð danskra stjórnar á oss fyrr á öldum.

En hverja sök á in danska þjóð (sízt in núverandi) á því?

Það voru einvaldskonungar Dana á umliðnum öldum, sem léku oss sárt, og fóru þó enn verr með sína *dönsku* þegna en oss. Bænda-ánauðina dönsku og tréhestinn þektum vér þó aldrei nema af afspurn.

VI.

[*Eg vildi ekki skilnað, þótt boðinn væri. — Hvað munu barna-barna-barna-barna-börn vor segja? — Hvernig lítur heimurinn þá út? — Íðjulausir framtíðar-draumar*].

Hvað eigum vér þá að hugsa um „skilnað“?

Vér lifum nú í vinsamlegri og friðsamlegri sambúð við mentuðustu og göfuglyndustu þjóð Norðurláfunnar, ef eigi heimsins.

Vér höfum átt kost á að verða sjálfstætt, fullvalda ríki, með betri kjörum en nokkrum hefði komið til hugar að heimta, hvað þá heldur vænta, fyrir 5 árum.

Enginn Íslendingur er sá, sem ekki vilji þjóð sinni allan veg og virðing, sem hún er fær um að rísa undir.

Allir mundum vér óska, að vér værum svo stórt veldi, fjölment, auðugt, mentað og voldugt, að vér værum færir í allan sjó — já, að vér gætum haft litlu, mentuðu, auðsælu Danmörk fyrir skjólstæðing okkar.

Allir vildum vér vera svo mikilsigld

þjóð, að vér *gætum* skilið við Danmörku, ef oss þætti þess þörf og oss væri það hagur.

Á þann hátt erum vér allir skilnaðarmenn.

En stæði oss skilnaður til boða nú, þá vildi ég ekki þiggja hann.

En eigum vér þá ekki samt að hafa skilnaðinn fyrir takmark, keppa að honum?

Nei, og aftur nei!

Aukning velmegunar, auðsældar, mentunar, fólksfjölgunar í landinu — í hagkvæmu jafnréttis-sambandi við Dani — það á að vera vort takmark, en ekki skilnaður.

Reki þar að, þá er við erum komnir undir græna torfu, að niðjar vorir verði einhvern tíma *vaxnir* skilnaði, þá kemur hann *af sjálfu sér* — ef þeir þá óska hans.

En hvort svo verði, um það getum vér ekkert vitað.

Heimurinn getur orðið svo breyttur þá, að vér getum enga hugmynd gert oss um það.

Má vera að þá verði allur hernaður horfinn; þjóðirnar hafi að eins sameigið alþjóða-lögreglulið til að gera aðför að lögum hverri þeirri þjóð, er eigi hlýðir úrslitum alheims dómstólsins, sem þá verður á kominn.

Má vera, að smáþjóðirnar tengist þá nánari böndum í stað þess að fjarlægast og skilja.

Má vera líka, að öll þjóðerni, smá og stór, myndi þá hvert sitt ríki — og þá verðum vér vafalaust eitt þeirra.

Skilnaðurinn kemur þá undir eins og vér erum honum vaxnir og höfum hans þörf og óskum hans. En hann kemur þá sem eðlileg *afleiðing* vaxtar vors, vaxtar að auð, mentun og mannfjölda.

Þessi vöxtur á að verða vort framtíðar-takmark, en ekki skilnaðurinn.

Hann getur ekkert takmark verið í sjálfu sér.

Það viðfangsefni liggur svo langt frammi í ófyrirsjáanlegum ókomnum tíma, að vér verðum að fela það niðj-

um vorum, sem þá lifa, að ráða fram
úr því, eftir því sem þá hagar til.

Það er ekki vort hlutverk að taka
fram fyrir hendurnar á niðjum vorum
í ófyrirsjáanlegri framtíð.

Jón Ólafsson.

